

Päiväys: 27.2.2002
Diaarinumero: 1100R0014-53

Vapo Oy Energia
Pohjois-Suomen tulossyksikkö
PL 318
90101 OULU

Asia YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO VAPO OY:N KUPSUSSUON
TURVETUOTANTOALUEEN ARVIOINTISELOSTUKSESTA

Vapo Oy on toimittanut Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukselle 1.11.2001 lain ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta (267/1999) mukaisen ympäristövaikutusten arviointiselostuksen hankkeesta, joka koskee Yli-Iin Kupsussuolle suunniteltua turvetuotantoaluetta. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus antaa hankkeesta yhteysviranomaisena lausuntonsa.

Hanke ja sen vaihtoehdot

Hankealue sijaitsee Yli-Iin kunnan Karjalan kylässä. Vapolla on hallinnassaan 240 ha aluetta, josta tuotantokelpoinen alaa on 198 ha. Alueesta 87 % on esiojitettu. Lähin asutus on 1,7 kilometrin päässä ja Yli-Iin kuntakeskukseen on matkaa noin kolme kilometriä. Arviointiselostuksessa on esitetty seuraavat toteuttamisvaihtoehdot:

Toteuttamatta jättäminen (0-vaihtoehto).
Ennallistaminen (0+ -vaihtoehto).
Tuotanto koko tuotantokelpoisella alueella (198 ha).
Tuotanto supistetulla tuotantoalalla (175 ha).
Vesien johtaminen Siuruanjoen ja Iijoen yhtymäkohtaan.
Vesien johtaminen Iijokeen, Kierikin tulvauomaan.

Arviointiselostuksesta tiedottaminen ja lausuntojen pyytäminen

Kuulutus ja arviointiselostus oli nähtävillä 13.11 - 14.12.2001 Yli-Iin kunnanvirastossa sekä Yli-Iin pääkirjastossa ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa. Kuulutus julkaistiin sanomalehdissä (Kaleva ja Rantapohja) 13.11.2001. Arviointiselostusta esiteltiin yleisötilaisuudessa Yli-Iin kunnanviraston valtuustosalissa 27.11.2001, jossa paikalla oli 21 henkilöä.

Yhteysviranomaisen pyysi arviointiselostuksesta lausunnot Yli-Iin kunnanhallitukselta, Yli-Iin ympäristönsuojelusihteeriltä, Pohjois-Pohjanmaan liitolta, Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiriltä, Metsähallitukselta, Pohjois-Pohjanmaan lintutieteelliseltä yhdistykseltä, Oulun läänin hallituksen sosiaali- ja terveysosastolta, Kollajan paliskunnalta, Paliskuntain yhdistykseltä, Seppo ja Aila Heinikoskelta, Eero Pahkalalta, Iijoen Voima Oy:ltä, Museovirastolta, Pohjois-Pohjanmaan museolta ja Kainuun TE-keskus/Kalatalousyksiköltä. Lausuntoja ja mielipiteitä annettiin yhteensä kymmenen.

Yhteenvedo lausunnoista ja mielipiteistä

Yli-Iin kunnanhallitus toteaa, että Kierikin osayleiskaava on laadittu ydinalueelle, jolloin

Kupsussuon alue ei ollut mukana tarkastelussa. Iijokisuun alueesta on laadittu geomorfologinen kartta, joka osoittaa myös Kupsussuon kuuluvan samaan miljööseen Kierikkikeskuksen kanssa, joten se on osa muinaista kulttuuriperintöä. Seutukaavaa laadittaessa ei ole ollut tiedossa Kierikkikeskuksen merkittävyys geomorfologisesti eikä kansainvälisesti merkittävänä kohteena. Iijoen ympäristöhoito-ohjelman puitteissa mm. Ahvenniemen uimarantaa on parannettu, ja arviointiselostuksen mukaan Kupsussuon vedet ohjattaisiin samaan uomaan Ahvenniemeen tulevan veden kanssa. Turvetuotanto tulisi aiheuttamaan lisää melu-, pöly- ja liikennehaittoja Yli-Iin keskustaajamassa ja Kierikin alueella. Kunnanhallitus ei puolla Kupsussuon ottamista turvetuotantoon ja toteaa, että suo tulisi ennallistaa moni-ilmeiseksi suoalueeksi.

Pohjois-Pohjanmaan liiton mukaan valmisteilla olevassa maakuntakaavassa Kupsussuon alue on osoitettu turvetuotantovaltaiseksi alueeksi, jota koskee suunnittelumääräys, jossa edellytetään vesistökuormituksen vähenevän voimassaolevan vesiensuojelun tavoiteohjelman mukaisesti. Liiton mielestä arviointiselostus on laadittu YVA-lain mukaan, ja selostuksesta saa selvän käsityksen hankkeen hyödyistä ja haitoista sekä haittojen minimoinnista.

Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri toteaa, ettei selostus täytä YVA-lain vaatimuksia mm. siksi, ettei vaihtoehtojen vertailu on jäänyt tekemättä. Selostus on valitun toteutustavan kuvaus. Kierikin aluetta ei selostuksessa ole pidetty vaikutusalueena. Välilliset vaikutukset on pääsääntöisesti jäänyt selvittämättä. Terveydelle vaarallisten PM_{2,5}-hiukkasten syntyvää määrää ei ole arvioitu. Hiukkasia syntyy turvetta poltettaessa, joka on turvetuotannon välillinen vaikutus ja olisi pitänyt ottaa selostuksessa huomioon. Kaikkein puutteellisimmin on arvioitu hankkeen ilmastovaikutuksia. Piirin mielestä tuotantoalueen kuivattaminen vaikuttaisi alueen ulkopuolelle jäävien alueiden luonnonarvoihin, koska suo on vesitaloudellinen kokonaisuus. Erityisesti lohkon 4 kuivattaminen olisi luontoarvojen kannalta haitallista, ja myös lohkon 2 pohjoisosassa on arvokasta kasvillisuutta. Kupsussuo on hyvä lintusuo. Lausunnossa ei pidetä oikeana väitettä, ettei linnustolle aiheudu vaikutuksia, sillä rauhattomuus, pöly, melu ja vesitalouden muutokset vaikuttavat vielä tuotantoalueen ulkopuoliseenkin osaan heikentäen Kupsussuota pesimä-, ruokailu- ja lepäilyalueena. Pintavalutuskentäksi suunnitellulla luonnontilaisella Hillaperukalla on maisemallisia ja marjastusarvoja, mutta selostuksessa näille aiheutuvia muutoksia ei ole koettu haitallisiksi. Lausunnon mukaan Kupsussuo on kasvillisuuskartoituksen ja linnustoselvitysten perusteella alue, joka voitaisiin ennallistaa. Kupsussuon jäljellä olevat luontoarvot ovat niin merkittäviä, että sillä on vaikutus myös läheisen Kierikkikeskuksen kehittämiseen. Hakija perustelee hankkeen tarpeellisuutta yhteiskunnallisilla velvollisuuksillaan ja sitoumuksillaan, mutta ei eritele niitä tarkemmin, joka vaikeuttaa hankkeen tarpeellisuuden arviointia. Luonnonsuojelupiirin mukaan Kupsussuon ottaminen turvetuotantoon ei ole kansallisen tai aluetalouden intressin mukaista.

Metsähallituksen mielestä ympäristövaikutusten arviointi ja luontoselvitykset on tehty huolellisesti ja riittävässä laajuudessa, eikä niistä ilmene mitään sellaista, joka kyseenalaistaisi hankkeen toteutuksen.

Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto toteaa, että arviointiselostus on kattava ja ihmisiin kohdistuvat merkittävimmät ympäristövaikutukset on tunnistettu ja arvioitu. Eri vaihtoehtojen vaikutukset olisi tullut esittää esim. taulukkomuodossa, jolloin hankkeen merkittävyyden arviointi suhteessa muihin vaikutuksiin sekä arviointi eri vaihtoehtojen välillä olisi helpottunut. Hankkeen merkittävyyden arviointia olisi pitänyt korostaa, koska useassa arviointiohjelmasta annetussa lausunnossa hanketta vastustettiin. Asukaskyselystä saatua aineistoa on esitelty monipuolisesti. Toiminnasta aiheutuva melu voi heikentää virkistyskäyttöalueiden käyttöarvoa. Haitallisten vaikutusten vähentämisessä ja seurannassa on kiinnitettävä huomiota pölyn leviämiseen paikallisissa olosuhteissa.

Jälkikäyttöön liittyviä kysymyksiä ei selostuksessa ole arvioitu.

Kiiminki-Kollajan paliskunta uudistaa arviointiohjelmasta lausumansa ja yhtyy Paliskuntain yhdistyksen ohjelmasta antamaan lausuntoon.

Paliskuntain yhdistys pitää hyvänä, että porotalous otetaan turvetuotantoalueiden ympäristövaikutusten arvioinnissa huomioon. Poronhoitolain 53 §:n mukaan suunniteltaessa valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä, viranomaisten on neuvoteltava paliskunnan edustajien kanssa. Yhdistys on huolissaan turvetuotannon porotaloudelle aiheuttamista haitoista. Turvetuotantoon varataan yleensä porojen parhaita kesälaitumia. Kupsussuon YVA-selostuksessa porotalouden harjoittamiseen kohdistuvat haitat ja niiden estäminen sekä porotalouden taloudellisten menetysten korvaaminen ovat jääneet kirjaamatta. Lausunnossa on mainittu lisäksi seuraavanlaisia yleisluontoisia seikkoja. Tuotannosta poistuvien soiden entisöinti on järjestettävä ennen turvetuotannon aloittamista. Kun suo otetaan turvetuotantoon, porotaloudelle ei saa aiheutua vahingonkorvaus- eikä suojausvelvollisuutta. Turvetuotannosta hyödyn saavan on huolehdittava suojauksesta. Porotalouden pitää saada korvaus menetetyistä laitumista ja tuottajien on korvattava ojiin hukkuneet tai muusta turvetuotantoon johtuvasta syystä kuolleet porot.

Museoviraston arkeologian osasto toteaa, että vastoin ohjelmassa esitettyä, muinaismuistokohteiden mahdollista esiintymistä ja niiden mahdollisia vaikutuksia hankealueella ei ole selvitetty. Selostuksessa esitetyt tiedot perustuvat Kierikin osayleiskaavamateriaaliin sekä seutukaavan jo vanhentuneeseen muinaisjäännösluetteloon. Museoviraston toimesta muinaisjäännösinventointia on Kierikin alueella tehty ainoastaan osayleiskaavan alueella, eikä resurssipulasta johtuen esim. Kupsussuon alueella. Tietoja muinaisjäännöksistä ei ole käytettävissä. Mikäli Kupsussuon hanke aiotaan aloittaa, on alueen mahdollinen muinaisjäännöskanta selvitettävä muinaismuistolain (295/63) 13 §:n määräysten johdosta hankkeen toteuttajan kustannuksella. Itse suoalueelta muinaisjäännösten löytyminen on sattumanvaraista ja edellyttäisi kaivuun etenemisen jatkuvaa seurantaa. Enemmän tuloksia on odotettavissa ottamisalueen ympäristöstä hiekkakankailla, joita joudutaan hanketta toteuttaessa hyödyntämään mm. liikenteen tarpeita varten. Koska Kierikin alue laajemminkin on tunnetusti erittäin runsaslöytöinen ja arkeologisessa katsannossa varsin rikas, voidaan olettaa muinaisjäännöksiä löytyvän myös Kupsussuon alueelta lähinnä noin 60 metriä mpy sijaitsevilta alueilta. Sellaisia ovat mm. Lehtisaari, Kuusiniemi ja Isoniemi. Mikäli inventointityö käynnistyisi alkukesällä 2002, saataisiin raportti valmiiksi saman vuoden kesällä. Museovirasto on kuitenkin edelleen sitä mieltä, että turvetuotantohanketta ei tulisi toteuttaa, tai se tulisi ennalistaa 0+-vaihtoehdon mukaisesti.

Kainuun TE-keskuksen maaseutuosaston kalatalousyksikön mukaan kalatalouden osalta arviointi on toteutettu ohjelmasta annetun lausunnon mukaisesti. Vaikutusalueen kalastoa on arvioitu kirjanpitokalastustietojen perusteella, mikä antaa kuvan vain pyynnin kohteena olevasta kannan osasta. Lupahakemusta varten on lisäksi arvioitava kuivatusvesien purkualueen merkitys lohikalojen poikastuotannolle.

Kierikkikeskuksen johtokunta toteaa, että Kupsussuo sijaitsee lähellä Yli-Iin kunnan tärkeintä matkailukeskusta, mutta hankkeesta vastaava ei ole ollut yhteydessä Kierikkikeskukseen eikä museoviranomaisiin arviointiselostusta tehdessä. Selostuksessa ei ole riittävästi selvitetty vaikutuksia Kierikkikeskuksen toimintaan. Lähellä matkailukeskusta oleva turvetuotantoalue on ympäristöhaitta, jonka seurauksena Kierikkikeskuksen arvo muinaisjäännösmiljöötä ja Pohjois-Suomen jokilaakson luontoa esittelevänä matkailukohteena laskee. Olisi tullut perusteellisemmin selvittää Kupsussuon turvetuotantoalueen vaikutus läheisen Purkajasuon kosteustasapainoon ja edelleen sen arvokkaisiin kivikautisiin puurakenteisiin. Turvetuotannon aiheuttamia melu- ja pölyhaittoja

ei voi väheksyä. Kierikkikeskukselle haitta on ympärivuotinen, sillä turpeennosto ajoittuu kesäkauteen ja turpeen kuljetus marras-maaliskuulle. Lisääntynyt liikenne aiheuttaa vaaratilanteita teillä. Turvetuotantovaihtoehtoja kartoittaessa olisi tullut selvittää jokin muu tuotantoon kelpaava suo Yli-Iistä, jossa niitä yhtenä Suomen soisimmista kunnista on. Kierikkikeskus vastustaa Kupsussuon turvetuotannon aloittamista ja sen sijaan kannattaa 0 tai 0+-vaihtoehtoa.

YMPÄRISTÖKESKUKSEN LAUSUNTO

Yleistä

Arviointiselostuksessa ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia on arvioitu arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen lausunnon mukaisesti noudattaen YVA-asetuksen 3 luvun 11 ja 12 §:iä. Joitain seikkoja on kuitenkin käsitelty puutteellisesti tai ei lainkaan, joista seuraavassa yksityiskohtaisemmin. Kokonaisvaikutusalue jää epäselväksi. Epäselväksi jää myös se, mikä ovat juuri tämän hankkeen merkittävimmät ympäristövaikutukset. Jälkikäyttöön ei selostuksessa ole paneuduttu; tätä on perusteltu sillä, ettei jälkikäytöstä ole vielä tehty päätöksiä.

Vaihtoehdot ja niiden ympäristövaikutukset

Selostuksessa oli löydetty nollavaihtoehdon lisäksi muita toteuttamisvaihtoehtoja jopa enemmän kuin yhteysviranomaisen lausunnossa oli edellytetty. Suuri puute yhteysviranomaisen mielestä selostuksessa on kuitenkin se, että vaihtoehtojen osalta ympäristövaikutukset on pääosin jäänyt selvittämättä. Selostuksen alkuvaiheessa on valittu yksi toteuttamisvaihtoehto, jonka ympäristövaikutukset on selvitetty ohjelman ja yhteysviranomaisen lausunnon mukaisesti. Tämä ei ole lain tarkoitus, vaan jokaisen vaihtoehdon kohdalla olisi vaikutukset pitänyt esittää. Nyt jää käsitys, että vaihtoehto on valittu ennen muiden vaihtoehtojen ympäristövaikutusten tutkimista. Muiden vaihtoehtojen vaikutuksia on hajanaisesti kuvattu vain joidenkin vaikutusten osalta, mutta silloinkin on vaikutuksia on painotettu hankkeesta vastaavan näkökulmasta (esimerkiksi nollavaihtoehto aiheuttaisi taloudellisia menetyksiä) ja lisäksi tiedot ovat hajallaan.

Vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuus

Selostuksessa ei ole selvästi esitetty vaihtoehtojen osalta toteuttamiskelpoisuutta. Selostuksesta jää kuitenkin käsitys, että kaikki esitetyt vaihtoehdot ovat ainakin teknisesti mahdollisia toteuttaa. Mutta koska vaihtoehtojen ympäristövaikutuksia ei ole arvioitu, on vaihtoehtojen vertailu vaikeaa.

Ehdotus toimiksi, joilla ehkäistään ja rajoitetaan haitallisia ympäristövaikutuksia

Ympäristövaikutukset ja niiden hallintaa on esitetty selostuksen eri kohdissa. Varsinaisia toimenpiteitä löytyy kohdasta 5.3 (vesienkäsittelymenetelmät) ja kohdasta 7.4.6 (pölyhaitan vähentäminen) sekä 7.6.2 (liikenteen aiheuttamien haittojen vähentäminen). Tosin liikenteen aiheuttamien haittojen vähentämistoimenpiteet ovat pääosin sellaisia, joiden toteuttaminen jää muille tahoille kuin hankkeesta vastaavalle, kuten uusien kevyen liikenteen väylien rakentaminen ja teiden päällystäminen. Olisi ollut selkeämpää, jos toimet olisi koottu yhteen kappaleeseen.

Ympäristövaikutuksista

Kuormituksia kuvaavassa taulukossa 7.24 ei ole huomioitu, että rankkasateita saattaa osua myös ajanjaksolle, jolloin pintavalutus ei ole käytössä. Selostuksessa on arvioitu, että

Kupsussuon kuormitus näkyy Kierikin tulvauoman veden kokonaistyyppi- ja -fosforipitoisuuksien lisääntymisenä, mutta vaikutus ei näkyisi enää Iijoessa. Yleisötilaisuudessa Yli-Iin kunnanvirastolla esille tuli seikka, että Kupsussuon kuivatusvedet tulisivat kulkemaan Ahvenniemen uimarannan kautta Naurissaaren itäpuolelta. Mikäli näin on, kuivatusvesien vaikutus ulottuu uimarantaan saakka ja on merkittävä seikka yleisen virkistyskäytön kannalta. Selostuksessa ei arvioitu Kupsussuon ja alueen muun kuormituksen yhteisvaikutusta alapuolisessa vesistössä, vaikka yhteysviranomaisen lausunnossaan sitä edellytti.

Pohjavesiasiat on selvitetty ohjelman mukaisesti. Hydrologian osalta selostuksessa on päädytty siihen, ettei Kupsussuon kuivattaminen eristysojineen vaikuta läheisen Purkajasuon vesitasapainoon, eikä myöskään suojeltuihin muinaisjäännöksiin. Museoviraston lausunnon perusteella on kuitenkin käynyt ilmi, että vastoin ohjelmassa esitettyä, muinaismuistokohteiden mahdollista esiintymistä ja niiden mahdollisia vaikutuksia hankkeeseen ei ole selvitetty. Selostuksessa esitetyt tiedot perustuvat Kierikin osayleiskaavamateriaaliin sekä seutukaavan jo vanhentuneeseen muinaisjäännösluetteloon. Museoviraston toimesta muinaisjäännösinventointia on Kierikin alueella tehty ainoastaan osayleiskaavan alueella, eikä resurssipulasta johtuen esim. Kupsussuon alueella. Tietoja Kupsussuon alueen mahdollisista muinaisjäännöksistä ei ole siis valmiina käytettävissä.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn liittyvät luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi on asiantuntevasti laadittu. Erityisesti kasvillisuuden ja suotyyppien inventointi on asiantuntevaa ja analyttistä. Yhteysviranomaisen katsoo kuitenkin, että arviointiselostuksessa esitetyt johtopäätökset luontoselvityksistä ovat puutteellisia.

Kupsussuo edustaa harvinaisia lettosoita. Lettoja esiintyy harvinaisena Euroopassa. Suomessa yleisimpiä ne ovat Ahvenanmaalla, Lounais-Saaristossa, Pohjois-Karjalassa, Kuusamossa sekä Lounais- ja Luoteis-Lapissa. Letot ovat voimakkaasti vähentyneet ja harvinaistuneet harjoitetun maanviljelyksen tai metsätalouden vuoksi. Natura -luontotyyppioppaan (Airaksinen, O. ja Karttunen, K. 1998: Natura 2000 -luontotyyppiopas. Ympäristöopas 46. Suomen ympäristökeskus) mukaan enää enintään noin yksi prosentti alkuperäisistä letoista on luonnontilassa. Kaikki lettotyypit ovat Suomessa uhanalaisia. Pohjois-Pohjanmaalla niitä on jäljellä vähän. Lettolajiston edustavuuden puolesta Kupsussuo voidaan rinnastaa Natura 2000 -suojeluverkostossa olevan Kiimingin lettoalueeseen.

Kupsussuon pohjoisosassa on laaja, monimuotoinen lettoalue, joka on suurelta osin edelleen luonnontilainen. Suuri alue märinä rimpilettoa on aikanaan jätetty käsittelemättä. Vanhat navero-ajat ovat lisäksi lähes hävinneet. Kupsussuon pohjoisosan luontoarvot perustuvat kalkkivaikutteisuuteen. Alueella esiintyy mm. rimpi- ja koivulettoja sekä lettorämeitä. Alueen arvolaajoihin kuuluvat lettosara, velttosara, suovalkku, kiiltosirppisammal, käyrälehtirahkasammal, kairasammal, matosammal ja luhtakilpisammal. Näistä uhanalaisimpia ovat lettosara ja kiiltosirppisammal. Jälkimmäinen on myös luontodirektiivin liitteen II mukainen laji. Suomen erityisvastuulajeja ovat letto- ja velttosara sekä kiiltosirppi- ja luhtakilpisammal. Kupsussuo on myös hyvä lintusuo. Linnustollisesti parhaat alueet ovat suon pohjoisosassa kuten kasvillisuuskin. Vedet virtaavat pohjoisosasta pohjoiseen ja länteen.

Kupsussuon etelä- ja keskiosat ovat ojitusten vuoksi menettäneet luonnontilansa. Tältä alueelta vedet virtaavat pääasiassa etelään. Yhteysviranomaisen katsoo, että Kupsussuon etelä- ja keskiosat ovat ojitusten vuoksi menettäneet luonnontilansa siinä määrin, ettei turvetuotannolle ole luonnonarvojen puolesta esteitä. Tuotanto on kuitenkin etelä- ja keskiosalla suunniteltava ja toteutettava niin, että pohjoisosan merkittävät luonnonarvot säilyvät. Keskeisintä on turvata pohjoisosan vesitalouden luonnonmukaisuus.

Arviointiselostuksen mukaan supistetulla tuotantoaluerajauksella arvokkaat lajit ja luontotyyppit jäävät tuotantoalueen ja kentän reunaosien ulkopuolelle. Yhteysviranomainen toteaa kuitenkin, että kuivatusjärjestelyt muuttaisivat supistetun tuotannonkin vaihtoehdossa esiintymiä niin, ettei lajien ja luontotyyppien säilyminen olisi mahdollista. Kupsussuon pohjoisosan osittainen ottaminen tuotantoon merkitsisi vesitalouden muuttumista uhanalaisille lajeille ja luontotyypeille selvästi epäsuotuisaksi. Luonnonmukainen vesitalous muuttuisi niin, ettei luontotyyppien ja lajiston säilyminen olisi mahdollista.

Uhanalaisten kasvilajien esiintymät keskittyvät Kupsussuolla sen pohjois-, luoteis- ja koillisosiin. Osa kasvupaikoista sijoittuu suunnitellun tuotantoalueen ulkopuolelle, mutta niiden ekologian kannalta keskeinen vesi tulee suunnitellulta tuotantoalueelta tai suon laiteilta ja ympäristöstä. Tämä luonnonmukainen vedenvirtaus estyisi, mikäli osa suon pohjoisosasta otetaan tuotantoon. Kupsussuon merkittävien luonnonarvojen turvaamiseksi ei riitä, että vain merkittävimmät uhanalaisten lajien esiintymät rajataan tuotannon ulkopuolelle. Pohjoisosan vesitalouden ja luonnonarvojen säilyminen edellyttää luonnonmukaista veden virtausta koko Kupsussuon pohjoisosassa. Arviointiselostuksen supistetun tuotannon vaihtoehto ei tätä mahdollista. Kupsussuo on aapasuo, joka saa vetensä ympäristöstään valumavesinä. Tämän vuoksi suon vesitalous on varsin haavoittuva: kuivatus supistetun tuotannon vaihtoehdon mukaisesti johtaa suon pohjoisosankin laajaan kuivumiseen.

Yhteysviranomainen katsoo, ettei Kupsussuon pohjoisosalla tule tuottaa turvetta lainkaan. Tuotannon ulkopuolelle on jätettävä tämän lausunnon liitteenä olevaan karttaan merkitty alue eli lohko 4 sekä huomattava osa lohkoista 2 ja pohjoisosa lohkoista 3. Rajausta tehdessään yhteysviranomainen on ottanut huomioon 20 vuotta vanhan esiojituksen vaikutukset, uhanalaisten lajien ja luontotyyppien esiintymisen, veden virtaussuunnat ja ilmakuvausta saadun selvityksen Kupsussuon luonnontilasta.

Yhteysviranomainen katsoo, että tuotanto supistetun tuotantovaihtoehdon sisällä olisi vastoin ympäristönsuojelulain 42 §:n ensimmäisen momentin kohtaa 4, sillä toiminnasta aiheutuisi erityisten luonnonolosuhteiden huonontumista. Hallituksen esityksen (84/1999) mukaan erityisellä luonnonolosuhteella tarkoitetaan alueen poikkeuksellisten luonnonarvojen kokonaisuutta. Erityinen luonto-olosuhde voisi hallituksen esityksen mukaan olla esimerkiksi vesialueella, joka on säilynyt luonnontilaisena ja poikkeuksellisen puhtaana. Alueen tutkimukselliset arvot voisivat hallituksen esityksen mukaan kuvata myös sen erityisiä luonto-olosuhteita. Yhteysviranomainen toteaa, että uhanalaisten kasvilajien ja luontotyyppien moninaisuus keskittyneenä Kupsussuon pohjoisosiin tekee alueesta luonto-olosuhteiltaan erityisen. Tämä erityisyys on jopa harvinaisempaa kuin hallituksen esityksen perusteluissa mainittu vesialueen puhtaus. Tutkimukselliset arvot ovat kohteella kiistattomat. Se, että vastaavia luontotyypejä ja lajeja esiintyy joillakin Natura 2000 -suojeluverkostoon sisältyvillä kohteilla ei muuta sitä, että tässä on kyseessä erityinen ja harvinainen luonnonolosuhde, jota ei tule turvetuotannolla turmella. On huomattava, että Natura 2000 -suojeluverkostoon on valittu vain kansainvälisesti arvokkaat kohteet.

Mikäli turvetta tuotetaan suon etelä- ja keskiosalla yhteysviranomaisen lausunnon liitekarttaan 1 merkityllä alueella, lupaehdoin on silti tarpeen kirjata ehdot siitä, millä tavalla estetään suon arvokkaan pohjoisosan kuivuminen.

Selostuksesta ei löydy asetuksen 12 §:n mukaista selvitystä hankkeen ja sen vaihtoehtojen suhteesta maankäyttösuunnitelmiin sekä hankkeen kannalta olennaisiin luonnonvarojen käyttöä ja ympäristönsuojelua koskeviin suunnitelmiin ja ohjelmiin. Asetuksen 12 §:ssä mainittuja selvityksiä tulee olla tarpeellisessa määrin. Kappaleissa 6.1 ja 6.2 on kuvattu hankealueen lähiympäristöä ja niihin liittyviä suunnitelmia, mutta hankkeen ja sen vaihtoehtojen suhteita ei ole tarkasteltu lähemmin. Luonnonsuojelupiirin lausunnossa on vaadittu, että myös ilmastokysymyksiä olisi pitänyt selvittää. Yhteysviranomainen katsoo, että yksittäisen turvetuotantoalueen YVA-selvityksessä vaikutusalue ei ulotu polttolaitokseen

asti eikä turvetuotannon välillisiä ilmastovaikutuksia, joita aiheutuu mm. turpeen poltosta, tarvitse käsitellä. Polttolaitoksen päästöihin vaikuttaa polttoaineen lisäksi myös mm. laitoksen puhdistustekniikka. Ilmastokysymysten sijaan päästöt ilmaan olisi voitu kuvata tarkemmin ja koota saman otsikon alle.

Kalastoa ja kalastusta on kuvattu ohjelman mukaisesti, vaikka käytetyillä menetelmillä tietoa on saatu vain kalastuksen kohteena olleesta kannan osasta.

Porotaloudelle aiheutuvia vaikutuksia on arvioitu vain osittain ohjelmassa ja lausunnossa edellytetyllä tavalla.

Toteutettavaksi valitun vaihtoehdon kannalta marjastusta, metsästystä ja alueen merkitystä muun virkistyskäytön kannalta on selvitetty asianmukaisesti. Pölyämistä, melua ja liikenteen aiheuttamia vaikutuksia on myös hyvin selvitetty, mutta itse vaikutuksia ei ole aina selvästi kerrottu, vaan lukijan pitää itse muodostaa käsitys vaikutuksesta ja sen merkityksestä.

Mahdollisia ympäristöönnettomuuksia on kuvattu kappaleessa 7.9. Kuvaus on jäänyt melko yleiselle tasolle, eikä lukijalle jää kuvaa, mitkä ovat juuri Kupsussuon onnettomuusriskit ja mitä seurauksia mahdollisista onnettomuuksista voisi syntyä. Yleisötilaisuudessa sekä useissa lausunnoissa oltiin huolissaan lisääntyvän liikenteen aiheuttamista haitoista. Raskas rekkaliikenne lisääntyy merkittävästi, ja liikenneturvallisuus heikkenee. Tämä on yksi sosiaalinen vaikutus, jonka merkitystä selostuksessa ei ole korostettu samalla tavalla kuin lausunnoissa.

Ehdotus seurantaohjelmaksi

Arviointiselostuksessa olisi tullut esittää ehdotus hankkeen vaikutusten seurantaohjelmaksi. Nyt on lueteltu tarkkailuohjelmat, joihin alue liitettäisiin sekä ympäristöasioiden hallintajärjestelmä, mutta tämä ei aivan vastaa asetuksessa edellytettyä.

Selostuksen yhteenveto

Asetuksen mukaan yhteenveto tulee tehdä asetuksen 12 §:n kohtien 1- 8 esitetyistä tiedoista, jolloin tehdystä yhteenvedosta puuttuvat ne edellä mainitut seikat, jotka puuttuvat itse selostuksestakin. Yhteenveto olisi yleistajuisempi, jos se olisi lyhyempi. Yhteenvedossa olisi tullut esittää mieluiten taulukkomuodossa eri vaihtoehtojen vaikutukset, jolloin pelkästään yhteenvedon lukemalla olisi saanut käsityksen eri vaihtoehtojen vaikutuksista ja toteuttamiskelpoisuudesta. Nyt yhteenvedosta saa käsityksen vain yhden vaihtoehdon vaikutuksista. Jos jotain vaikutusta ei todeta olevan, tämä todetaan selvästi (esimerkiksi pohjavesivaikutuksia ei ole). Haitalliset vaikutukset taas on esitetty ns. piilotyylillä. Esimerkiksi, kun suoalueesta tehdään turvetuotantoalue, muuttuu suon maisema täysin. Tätä ei kuitenkaan todeta suoraan, vaan todetaan, että tuotantoalue ei tule merkittävästi näkymään kaukomaisemassa. Alueen marjastusta ja muuta käyttöä selvitettiin kyselyllä ja vastausten perusteella saa käsityksen, että Kupsussuo on melko hyvä marjasuo. Yhteenvedossa ei todeta, että marjastusmahdollisuus loppuu, kun suo otetaan tuotantoon. Tämä oli kuitenkin todettu itse tekstissä. Yhteenvedossa melusta on todettu, että melulle annetut ohjearvot eivät ylitä asuinrakennuksissa, mutta ei sitä, että luonnosta nauttivalle retkeilijälle tuotannosta aiheutuva melu voi olla häiritsevää.

Pelkän yhteenvedon lukeminen ei anna asiasta samaa kuvaa kuin koko selostuksen lukeminen.

Yhteysviranomaisen yhteenveto selostuksesta

Arviointiselostuksessa toteutettavaksi valitun vaihtoehdon ympäristövaikutukset on arvioitu

asiallisesti. Puutteena voidaan pitää sitä, että yksi vaihtoehtoista valittiin alkuvaiheessa toteutettavaksi, jolloin muiden vaihtoehtojen ympäristövaikutusten arviointi jäi puutteelliseksi. Selostuksesta olisi saanut havainnollisemman ryhmittelemällä ja kokoamalla asioita. Näin lukija olisi helpommin saanut käsityksen hankkeen vaikutuksista. Selostuksen perusteella yhteysviranomaisen pystyy kuitenkin muodostamaan oman käsityksensä hankkeesta ja sen toteuttamiskelpoisuudesta. Yhteysviranomainen katsoo, ettei Kupsussuon pohjoisosalla tule tuottaa turvetta lainkaan. Tuotannon ulkopuolelle on yhteysviranomaisen mielestä jätettävä tämän lausunnon liitteenä 1 olevaan karttaan merkitty alue eli lohko 4 sekä huomattava osa lohkoista 2 ja pohjoisosasta lohkoista 3. Rajausta tehdessään yhteysviranomainen on ottanut huomioon 20 vuotta vanhan esiojituksen vaikutukset, uhanalaisten lajien ja luontotyyppien esiintymisen, veden virtaussuunnat ja ilmakuvausta saadun selvityksen Kupsussuon luonnontilasta.

Kupsussuo edustaa harvinaisia lettosoita. Kaikki lettotyypit ovat Suomessa uhanalaisia. Pohjois-Pohjanmaalla niitä on jäljellä vähän. Lettolajiston edustavuuden puolesta Kupsussuo voidaan rinnastaa Natura 2000 -suojeluverkostossa olevan Kiimingin lettoalueeseen. Kupsussuo on tyypiltään aapasuo, joka saa vetensä ympäristöstään valumavesinä. Tämän vuoksi suon vesitalous on varsin haavoittuva: kuivatus supistetun tuotannon vaihtoehdon mukaisesti johtaa luonnonarvoiltaan merkittävän suon pohjoisosankin laajaan kuivumiseen.

Yhteysviranomainen katsoo, että tuotanto supistetun toteutusvaihtoehdon sisällä olisi vastoin ympäristönsuojelulain 42 § ensimmäisen momentin kohtaa 4, sillä toiminnasta aiheutuisi erityisten luonnonolosuhteiden huonontumista. Yhteysviranomainen toteaa, että uhanalaisten kasvilajien ja luontotyyppien moninaisuus keskittyneenä Kupsussuon pohjoisosiin tekee alueesta luonto-olosuhteiltaan erityisen. Tämä erityisyys on jopa harvinaisempaa kuin hallituksen esityksessä ympäristönsuojelu- ja vesilainsäädännön uusimiseksi mainittu vesialueen puhtaus. Tutkimukselliset arvot ovat kohteella kiistattomat. Se, että vastaavia luontotyypejä ja lajeja esiintyy joillakin Natura 2000 -suojeluverkostoon sisältyvillä kohteilla ei muuta sitä, että tässä on kyseessä erityinen ja harvinainen luonnonolosuhde, jota ei tule turvetuotannolla turmella. On huomattava, että Natura 2000 -suojeluverkostoon on valittu vain kansainvälisesti arvokkaat kohteet.

Mikäli turvetta tuotetaan suon etelä- ja keskiosalla yhteysviranomaisen lausunnon liitekarttaan 1 merkityllä alueella, lupaehtoihin on silti tarpeen kirjata ehdot siitä, millä tavalla estetään suon arvokkaan pohjoisosan kuivuminen.

Ennen lupahakemuksen jättämistä hankkeesta vastaavan on syytä menetellä Museoviraston lausunnon mukaisesti ja teettää Kupsussuon alueella tarvittavat muinaismuistolain edellyttämät selvitykset. Jos vedet aiotaan johtaa Kierikin tulvauomaan, ja veden kulkeutumisreitti todella on samaan uomaan Ahvenniemen uimarannan kanssa, on lupahakemusta varten arvioitava vesistövaikutuksia uudelleen.

Lausunnon tiedottaminen ja arviointimenettelyn päättyminen

Yhteysviranomainen toimittaa tämän lausunnon hankkeesta vastaavalle ja liittää mukaan kopiot lausunnoista ja mielipiteistä. Alkuperäiset lausunnot ja mielipiteet säilytetään Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa. Lausunto lähetetään tiedoksi mm. lausunnonantajille ja muille jäljempänä listassa mainituille. Lausunto on nähtävillä myös Yli-Iin kunnanvirastossa, Yli-Iin kirjastossa sekä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa. Arviointimenettely päättyy, kun yhteysviranomainen on toimittanut lausunnot edellä mainituille tahoille.

Johtaja Mauno Rönkkömäki

Insinööri Kirsi Juujärvi

SUORITEMAKSU

Maksu on 5000 euroa. Ei arvonnäkövoimallista myyntiä. Maksu perustuu ympäristöministeriön asetukseen alueellisen ympäristökeskuksen maksullisista suoritteista 1415/2001. Maksun oikaisuohje on liitteenä.

LIITE 1. Kartta, jossa ympäristökeskuksen käsitys luonnontilaan jätettävästä alueesta

LIITE 2. Kartta, jossa mm. Kupsussuon ojitustilanne, uhanalaiset esiintymät

LIITE 3. Maksua koskeva oikaisuvaatimusohje

TIEDOKSI:

Lausunnonantajat

Ympäristöministeriö

Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto

Suomen ympäristökeskus

Alueelliset ympäristökeskukset

Yli-Iin kunta ja Yli-Iin kirjasto (nähtäville -kappaleet)